

ŞEHRİN KİMLİK KARTI: LEVHALAR

Milleti millet yapan unsurların başında dil gelir. Toplular, millet olmayı bir dile sahip olmakla elde eder ve millî varlıklarını da kendi dilleriyle koruyabilirler. Dilini geliştirip zenginleştiremeyen, yabancı dillerin istilalarından koruyamayan milletler ne millî bir kültür oluşturabilir ne de oluşmuş kültürlerini koruyabilirler. Yozlaşma ve yabancılaşma dille sınırlı kalmayarak, zamanla bütün değerlerin yok olmasına ve millî birliğin telafisi imkânsız zararlar görmesine sebep olur. Dili yozlaşan, yabancı dillere karşı bilim, sanat ve eğitimde dilini ihmal ederek kullanmayan, kullandığında da farklı dillerden devşirdiği kelime ilaveleriyle dili yozlaştıran bir milletin, yabancı diller karşısında geleceği ciddi şekilde tehlikeye girer.

Günümüzde dilimize gereken önemi vermiyor, hak ettiği hassasiyeti göstermiyoruz. Türkçemiz her gün biraz daha bozulmakta ve ifade bozukluklarına hemen herkesin konuşmasında rastlanmaktadır. Kelime hazinesi son derece kıt olan gençlerimiz, birkaç yüz kelimeyle günlük hayatlarını idame ettirmekte, yetersizliklerini gizlemek için de araya kulaktan dolma yabancı kelimeleri sıkıştırarak sentetik bir dil üretmektedir. Dilimizin sanat eserlerini, romanlarını, hikâyelerini, şiirlerini anlayamıyorlar ve anlamak için de çaba göstermiyorlar. Türk dilinin güzellik ve zenginliğinden; kendi dilinde düşünebilme zevk ve onurundan maalesef mahrum bulunuyorlar.

Bu kötüye gidiş, dilimizin yeterince bilinmemesinden ve gücünün farkında olunmamasından kaynaklanmaktadır. Oysa yazı dili olarak 1500, konuşma dili olarak ise yaklaşık 5000 yıllık bir geçmişi olan Türkçe, bugün dünyanın dört bir yanında yaklaşık 250 milyon konuşanıya, dünyanın beşinci büyük dilidir. Daha 1072'de Kaşgarlı Mahmud tarafından yazılan Divan'ü Lugati't-Türk'te yer alan kelime sayısı 8624 iken aynı döneme ait Latince-İngilizce sözlükte bulunan kelime sayısı ise sadece 3000'dir.

Millî birlik ve beraberliğimize göz dikenler; geçmişimizle, kültürümüzle, dinimizle bağımızı koparmak için dilimizi tahrif etmek amacıyla planlı ve programlı çalışmalar yaptılar/yapıyorlar. Tahribatı kurumsallaştırdılar. Hemen herkes bu yıkımın birer unsuru haline getirildi. Bugün, bilerek veya bilmeyerek günlük konuşmalarımızda; "uyum" yerine "adapte", "çaba/gayret" yerine "efor", "büyük" yerine "makro", "küçük" yerine "mikro", "torba" yerine "poşet" ve benzeri pek çok kelimeyi kullanmamız sıradanlaştı. "Evet" in yerini "yes"ler ve "okey"ler alırken, vedalaşmalarımızı da "bye bye"larla yapar olduk. "Rumeli" yerine "Roumelie", "Durak" yerine "Do-Rock" ve "Paşa" yerine "Pasha" gibi Türkçe veya Türkçeleşmiş kelimeleri yabancı dil kurallarına göre yazar olduk. İ'yi AY, M'yi EM, F'yi de EF olarak seslendirince İMF'yi de AYEMEF yaptık ve seslerimizin simgesi harflerimizi de İngilizce seslendirir olduk.

Dildeki yabancılaşma ve yozlaşmanın en yoğun yaşandığı alanların başında tabela kirliliği gelmektedir. Dilimize karşı kayıtsızlık ve özentî, maalesef iş adamlarımızı ve esnafımızı da etkilediğinden üretilen mal ve ürünlerin isimlerinde, ticari unvan ve adlarda yabancılaşma süratle artmaktadır. Şehirlerimizin cadde ve sokaklarını dolaştığımızda; kafamızı kaldırıp etrafınıza şöyle bir baktığımızda, mağaza ve işletmelerin isimlerinde, inşa edilen büyük ve gösterişli binaların, alışveriş ve eğlence merkezlerinin, sitelerin, hastanelerin neredeyse tamamına

yakınının tabelasında “Tavır (tower), pilaza (plaza), sentir (center), rezidans (residence), arena ve hospitil (hospital)” gibi yabancı kelimeleri görüyoruz.

Yabancı kelime kullanma hastalığı ne yazık ki, kendi ürettiğimiz ve geliştirdiğimiz ürün ve buluşlara bile yansımış durumdadır. Millî olma şuurumuzu bu durumda bile koruyamıyoruz. Ülkemizin önde gelen sanayi gruplarından birisi tarafından, görme engelliler için geliştirilen, “Akıllı Baston” a verilen isme bir bakar mısınız? **WE WALK**. Yine Türkiye’de bir Türk firması tarafından geliştirilen ilaca da **Ankaferd/BLOOE/STOPPER (Blostopır)** ismi veriliyor.

Türkçe noktasında daha hassas olması gereken kamu kurum ve kuruluşlarımız da özel sektörden çok farklı değil. Atatürk “Türk dilinin, kendi benliğine, aslındaki güzellik ve zenginliğe kavuşması için, bütün devlet teşkilatımızın dikkatli, alakalı olmasını isteriz.” diyerek devlet teşkilatının dikkatini çekmesine rağmen maalesef dil kirliliği, resmi kurumlarımızda da her geçen gün artmaktadır. Bürokrasi tarafından hazırlanan yasa tasarıları ciddi bir dil denetiminden geçmeden yasalaşmakta birçok yabancı kelime kanunlar vasıtasıyla meşrulaşmaktadır.

Yeni dönemde yön levhaları ile kamu kurum ve kuruluş tabelalarında Türk Standartları Enstitüsü standardının uygulamasının yanında; yasaların dili başta olmak üzere, kamunun dili masaya yatırılarak; **ambulans, park ve navigasyon** gibi kelimelerin yerine Türkçe karşılıklarının kullanılmasını sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır. Ders kitapları taranarak Türkçede karşılığı bulunan yabancı kelimelerin yerine, toplumun her kesimi tarafından kabul gören kültürümüze mal olmuş kelimeler tercih edilmeli ve bütün bunlar bir politika haline getirilmelidir.

Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan tarafından açıklanan İstanbul Atatürk Havaalanı başta olmak üzere eski statların yerine ‘Millet Bahçeleri’ nin yapılması ve kıraathanelerin açılması projelerini böyle bir politikanın habercisi olarak görebiliriz.

Şüphesiz şehirlerimizi gülistana dönüştürecek “Millet Bahçeleri” nin önemi tartışılmaz. Şehirlerimize nefes aldırarak, kimlik ve kişilik kazandıracak bu bahçeler kadar, isimleri de önemlidir. Millet parkı yerine millet bahçesi ifadesi ezberleri bozmakta, yanlış alışkanlıklara son vermektedir.

Kimin ne zaman ve ne maksatla dilimize soktuğunu bilmediğimiz ve ayrıkotu gibi alışveriş merkezlerinden statlara, yeşil alanlardan çocuk oyun bahçelerine kadar her yeri saran “park kelimesi” nin yerine kendi kültürümüzün kelimesi olan “bahçe” nin tercih edilmesi çok anlamlı bir seçim olmuştur. Bu tercih anadilimizin nefesini kesen gerekli gereksiz yabancı kelime kullanma hastalığına karşı yerli ve millî bir duruştur.

“Millet Bahçeleri” kadar önemli olan diğer bir proje de kıraathanelerdir. Kahvehaneler günümüzde geleneksel işlevini yitirmiş, emeklilerimizin zaman öldürdüğü yerler haline gelmiştir. Gençlerin buluşma mekânları cafeler de kahvehanelerden farklı değil. Hayata yeniden geçirilecek kıraathaneler geçmişte olduğu gibi bir kültür ocağı, bir mektep olacaktır. Okuryazar bile olmayan birçok halk şairimizin her birisi birer kültür yuvası olan köy odalarında ve şehirlerdeki kıraathanelerde yetişmişlerdir. Halk şiiri geleneği bu mekânlarda hayat bulmuş sözlü ve yazılı kültürümüz nesilden nesile buralardan beslenerek ve yaşatılarak günümüze ulaşmıştır.

Cumhurbaşkanımızın bu yaklaşımından herkesin özellikle de yöneticilerimizin ders çıkartması gerektiğine inanıyorum. Bugünden sonra belediyelerimizden

parkları bahçe yapmalarını bekliyoruz. Belediyeler, belediye meclislerinden alacakları kararlarla parkları hemen bahçe yapabilirler. Konuyla ilgili hazırlık yapan belediyelerimiz olduğunu biliyorum, onları da tebrik ediyorum. Bu konuda bir ilki gerçekleştiren 15 Temmuz Millet Bahçesinin açılışını geçen aylarda yapan Kahramanmaraş Belediye Başkanımız Sn. M. Fatih Erkoç'u da tebrik ediyorum. Bu arada "Park ve Bahçeler Müdürlükleri" de "Bahçeler Müdürlüğü"ne dönüştürülmelidir. Belediye başkanlarımızın bu konudaki duyarlılıkları tabela kirliliği ile mücadelede de bir milat olacaktır. Bu sayede medeniyetimizin kelimelerinden "Bahçe"ye iade-i itibar yapılırken dilimizi itibarsızlaştırmak isteyenlere verilecek en büyük cevap olacaktır. Cumhurbaşkanımıza dil konusundaki duyarlılıklarından dolayı minnettarız.

Yeni dönemde Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde güzel gelişmeler olacağına ve Cumhurbaşkanımızın bu hassasiyetinin dalga dalga bütün Türkiye'yi kuşatacağına inanıyorum. Bizim gibi Sivil Toplum Kuruluşlarının görevi de yapacakları araştırmalarla, hazırlanacak ayağı yere basan raporlarla bu çalışmalarını desteklemek olmalıdır.

Türkiye Dil ve Edebiyat Derneği kuruluş amacına uygun olarak dile hizmete devam etmektedir. Bu çalışmalar kapsamında Derneğimizin yoğun uğraşları ve kararlı takipleri sonunda nihayet "Yön Levhaları" ile "Kurum ve Kuruluşlarda Kullanılan Tabelalar için Kurallar" standardı 19 Mart'ta TSE Teknik Kurul'da kabul edildi ve "TS 13813" standart numarasıyla yayımlandı. Derneğimiz bundan önce de F Klavye standardının güncellenmesine ön ayak olmuştu. Derneğimiz bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da dile hizmet çalışmalarını sürdürecektir.

Bu standartla gelişigüzel ve düzensiz yön levhaları ile kurum ve kuruluşların tabelalarına birtakım kurallar getirilmekte; binaların dış yüzeylerine, işyeri önlerine, cadde ve sokaklara asılmış, yabancı kelimelerin kullanıldığı tabelalardan kaynaklanan görüntü kirliliğinin önüne geçilmesi hedeflenmektedir.

Standartın hazırlanmasında, millî ihtiyaçlarımız esas alınırken milletlerarası standartlar da dikkate alınmış, kurum ve kuruluşlarının kurumsal kimlikleri göz önünde bulundurulmuş; bilimsel kuruluşlar, konunun tarafları olan üretici ve tüketici temsilcileriyle iş birliği yapılmıştır.

Bu düzenlemede, yön levhalarının Türkçe olması esas alınmaktadır. Eğer yabancı kelime kullanılmak istenirse Türkçe kelimenin ebatlarının yüzde 25'i büyüklüğünde olacaktır.

Örneğin; **GİRİŞ**, girişin altında dörtte bir oranında **ENTER**, Zemin Yeşil; **ÇIKIŞ**, çıkışın altında dörtte bir oranında **EXIT**, Zemin Yeşil; **KAÇIŞ** kaçışın altında dörtte bir oranında **EXIT**, Zemin Kırmızı olacaktır.

Yeni düzenlemede; tabelaların şehir estetiğini ve mimari dokusunu bozmayacak, şehrin tabii ve tarihi görünümü ile uyumlu, tarihî özelliğe sahip tabelaların aynen korunması ve tarihi özelliği bulunan binalara konulacak tabelalarda bina mimarisinin dikkate alınması öngörülmüştür.

Tabela ebatlarının binanın büyüklüğü ile orantılı ve binanın mimari özelliğine uygun, iklim şartlarına dayanaklı malzemedir ışıklı veya ışiksiz olarak yapılması gerekmektedir.

Birden fazla cephesi olan binaların, en fazla iki cephesine tabela asılması, acil, eczane, hastane ve polis tabelası dışındaki tabelaların bina yüzeyine dik olacak şekilde asılmaması kararlaştırılmıştır.

Tabelaların dil, ırk, cinsiyet, din ve mezhebe dayalı ayrımcılık belirten ögeler içermeyeceği gibi, kamu binalarında, kamu kurum ve kuruluşlarına ait duyuru ve tanıtımlar haricinde reklam içerikli tabelalar bulundurulmaması hükmü getirilmiştir.

Tabelalarda alkollü içki, sigara ve uyuşturucu maddeleri çağrıştıracak ifade ve görüntüler, korku ve batıl inançları içeren ifade ve görüntüler, toplumun acıma duygularını istismar edecek şekilde hasta, bebek, çocuk, yaşlı ve engelliler ile ilgili ifade veya görüntülerin kullanılmaması tespitine yer verilmiştir.

Tabelaların ağaçlara asılmaması, tabela direklerinin engellilerin dolaşımını engellemeyecek ve şehir estetiğini bozmayacak şekilde, tabelanın tek direk üzerine yerleştirilmesi durumunda ise tabelanın alt kenarının yerden olan yüksekliğinin en az 2,25 m olması teknik bir madde olarak yer almıştır.

Levhalarındaki bilgi işaretlerinin dikdörtgen, yasaklayıcı işaretlerin daire ve uyarı işaretlerinin üçgen şeklinde olması kural olarak standart metninde yer almıştır.

Bu kurallarla, uygulamalardaki farklılıklar ortadan kaldırılmakta, ülke genelinde köy, mahalle, cadde, sokak, müze ve ören yeri levhaları ile kamu kurum ve kuruluş tabelalarının zemin ve yazı renkleri, yazı puntoları da standarda bağlanmaktadır. Örneğin bilgilendirme levhalarında zemin turkuaz, yazı ise beyaz renkte olacaktır.

Resmî kurum tabelâlarının zemin rengi, yazının renk ve karakteri, logosunun yeri il ve ilçe müdürlüklerinin nasıl yazılacağına kadar kurallar belirlenmiştir. Örneğin eğitim kurumlarının tabelalarında sol tarafına Millî Eğitim Bakanlığının logosu, il, ilçe adlarından sonra gelmek üzere sırasıyla okulun ismi, okulun türü ve derecesi yazılacak ve varsa okulun amblemi sağ tarafta yer alacaktır.

Sponsorluk/destekçilik tabelasında da sponsorluk hizmeti veren kişi, kurum, kuruluşun logosu, yapılan sponsorluk hizmetinin tanımı ve sponsor kişi/kurum/kuruluşun adının geçtiği bir cümle yer alacaktır.

Kamu kurum ve kuruluşlarınca uyulması gereken diğer kurallar ise;

- Bakanlıklar ile bağlı, ilgili ve ilişkili kurum tabelalarda logoların, sol üst kısımda olması,
- Kurum/kuruluş logosunun orantılı bir şekilde tabelanın sol tarafına ve kurum/kuruluş isminin ise sağ tarafa yerleştirilmesi,
- Kurum/kuruluşun yönetim ve denetiminde olan bina ve tesislerde kullanılan tabelalarda yön gösteren okların sağ tarafta yer alması,
- Bakanlık veya bakanlığa bağlı kurumlarda, T.C. Bakanlık adı ve Teşkilat şemasına uygun olarak alt birimler sırasıyla yazılması,
- Kamu kurum ve kuruluşlara bağlı kurumlarda logo ve amblemin birlikte kullanılması hâlinde ise isim ortada olacak şekilde yerleştirilmesi, hususları özellikle belirtilmiştir.

Levhaların yazımı ve asımı kuralları;

- Tanıtıcı/açıklayıcı levhaların, özellikle Türk Silahlı Kuvvetlerinde kullanılan tesis, bina ve salonlara ismi verilen şahıs ve şehitlerimizin fotoğraflı biyografileri giriş ve çıkışta okunabilecek uygun bir yere; salon ve odalarda ise giriş kapısı sağındaki veya salondaki ilan panosuna asılması,

- Bina giriş kapılarına asılabilecek tabelaların 40x60 cm'den, sağlık kuruluşunun ana yollardan uzak olması sebebiyle konulabilecek bilgi levhalarının 100x80 cm'den, acil tabelasının ise 50x70 cm'den küçük olmaması,
- Kurum tabelalarının zemin rengi, kurum ve kuruluşun kurumsal renklerine uygun olması şeklindedir.

Kamu kurum ve kuruluşlarının özel kuralları sayılmaz ise bu çalışma ülkemizde bir ilk olması açısından önemlidir. Çalışmanın noksanları olabilir, uygulamada birtakım zorluklarla karşılaşılabilir, ancak bilahare yeni talepler dikkate alınarak güncellenebilir.

Bu standart ile ülkemizde bu alanda yaşanan karmaşanın son bulacağına, tabelaların yarattığı görüntü kirliliğinin önüne geçileceğine inanıyorum. Bugünden itibaren belediyelerimizin konunun üzerine gitmede, yasaların kendilerine tanıdığı yetkileri kullanmada, daha kararlı ve duyarlı davranacaklarını umuyorum.

Bundan sonra... Bu hususta Türk Standartları Enstitüsü görevini yaptı. TSE Başkanı başta olmak üzere emeği geçen herkesi tebrik ediyorum. Şimdi görev idarecilerimizde, öncelikle kurum tabelaları ile yön levhaları TSE standardına uygun hâle getirilmelidir. Bunun için belediyelerin işyeri ruhsatlarında TSE standartlarına uygunluk şartı aramaları yeterli olacaktır.

Tabela kirliliğinin bu boyutlara gelmesinin en önemli sebebi yerel yönetimlerimizin duyarsızlığıdır. Yöneticilerimizin bu konuda görevlerini yaptıklarını ve duyarlı davrandıklarını söyleyemeyiz. Yasaların kendilerine tanıdığı yetkileri kullanmamış/kullanamamışlardır. Çok az sayıdaki belediyemizin yaptığı çalışmalar ise yetersiz ve mevzii kalmıştır. Mevzuatın günün ihtiyaçlarına cevap verememesi, kurumları bağlayıcı bir standardın olmaması da bir başka sebeptir.

Bu çalışmalardan sonra mevzuatın güncellenmesi ve yapılacak ufak tefek değişikliklerle inşallah ticari alandaki yabancılaşmanın önüne büyük oranda geçilecektir.

2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanununun *"İşyerine asılan ve Türkçe olmayan afiş, tabela ve benzer ilanlardan alınacak ilan ve reklam vergisi on katı olarak alınır. Tabelaların Türkçe olup olmadığı konusunda ihtilaf olması halinde Türk Dil Kurumunun görüşü esas alınır"* ibaresi bir fıkra olarak eklenmelidir.

Markalarla ilgili olarak da yapılacak benzeri düzenlemelerle yabancı isimli firmalardan marka tescilinde alınan harçlar on katına çıkarılırken Türkçe isimli firmaların devlet teşviklerinden daha yüksek oranlarda yararlanması sağlanabilir.

Tabela ve markalarda yabancı kelime tercihinde bulunan hemen herkesin kendince bir gerekçesi var. Kimisi dikkat çekmek, bir farkındalık oluşturmak; kimisi de yabancı markalara talebin daha fazla olduğu algısıyla yabancı kelimeleri tercih ediyorlar. Dün belki bütün bunların anlaşılır bir yanı vardı, ama bugün dünyada birçok ürünümüz kalitesiyle aranır hale geldi, böyle bir mazerete sığınmak kendimize haksızlık, sanayimize ve ülkemize kötülüktür. Günümüzde markaların oluşumunda isimlerden daha çok ürünün ve hizmetin kalitesinin daha belirleyici olduğu unutulmamalıdır. Türk Hava Yolları bugün sektöründe dünyanın parlayan yıldızı olurken bütün engellemelere rağmen turizm ve hazır giyimde geldiğimiz nokta ortadadır. Önemli olan yaptığımız işi sektörünün en iyisi yapabilmektir, bütün mesele bu. Dünya markalarına fason mal üreterek hamallık yapan bir ülke olmaktan çıkarak emeğinin karşılığını alan dünya çapında markaları olan bir ülke olmaktır. Kısa vadeli ticari kaygılarla yabancı bir ismi dünya markası yaptığımızda

kendi ÷lkemizin algısına mı, yoksa kelimesini devşirdiğimiz ÷lkenin algısına mı hizmet ediyoruz, diye de düşünelim. Markalar kadar ÷lkemizin de marka değerine katkı verecek tutum ve davranışlar içerisine girmek mecburiyetindeyiz.

Dilimizi kaybederken kavrayışımızı, kavramlarımızı ve bizi millet yapan ruhu kaybettiğimizi unutmamalıyız.

Dünyada söz sahibi olmak isteyen bir milletin öncelikle kendi diline sahip çıkması ve geliştirip zenginleştirmesi gerekir. Unutmayalım ki 2023, 2053 ve 2071 hedeflerimize ulaşmanın yolu hiç şüphesiz ki; zengin ve temiz bir Türkçe ile oluşturacağımız millî kültür, sanat, bilim, eğitim ve her bir ferdin birbirini anladığı bir dilden geçmektedir.

Türkçeye hak ettiği özeni göstermek, milletçe hepimizin görevidir. Özellikle de bu konuda, toplumu etkileme gücünü elinde bulunduran herkese aydınlara ve siyasi liderlere çok daha büyük sorumluluklar düşmektedir.